

Dokumentationskurs kring det samiska kulturlandskapet.

Dokumentationskurs kring det samiska kulturlandskapet, Vilhelmina Norra och Södra samebyar, Fatmomakke sameförening och Voeltjere Duodji, Västerbottens län

Västerbottens museum/Uppdragsverksamheten
Birgitta Fossum 2007

Innehåll

Inledning

Syfte

Kursens innehåll och genomförande

Utvärdering

Administrativa uppgifter

Referenser

Bilagor

Inledning

På uppdrag från Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum i Jokkmokk har Västerbottens Museum genomfört en dokumentationskurs kring det samiska kulturlandskapet i Vilhelmina Norra och Södra samebys resursutnyttjandeområden. Kursen riktade sig till medlemmar av samebyarna, sameföreningar och samer boende i området och genomfördes vid tre tillfällen á 2 dagar under augusti. (9-10, 13-14 och 20-21. augusti).

Vid kursen som var både teoretisk och praktisk fick deltagarna lyssna till föredrag som syftade till att ge teoretisk kunskap om samisk forntid, forskningshistorik, arkeologisk och etnologisk fältarbete. Den praktiska delen bestod av att deltagarna fick prova på att intervjua samt söka efter forn- och kulturlämningar.

Kursledare och föredragshållare var; Birgitta Fossum, Hillevi Wadensten, Jans Heinerud och Berit Andersson, alla från Västerbottens museum samt Susanne Idivuoma från DAUM.

Deltagarna vid kursen var:

Karin Baer, Ordf. Vilhelmina norra sameby, renägare
Marie-Annie Baer, Vilhelmina norra sameby, renägare
Gunilla Eriksson, Ordf. Fatmomakke sameförening
Martin Fjellström, Vilhelmina norra sameby, renägare
Clas Fjällström, Vilhelmina södra sameby, Fatmomakke sameförening, renägare
Anna-Sara Gustavsson, boende i Dikanäs
Anita Jonsson, Fatmomakke sameförening
Lars Henrik Kuhmunen, Vilhelmina södra sameby, renägare
Roland Larsson, Fatmomakke sameförening
Catrin Lyngdell, Vilhelmina södra sameby, lärare
Gunnel Nilsson, Fatmomakke sameförening
Hans-Erik Nilsson, egen företagare Saxnäs
Carina Olofsson, Fatmomakke sameförening, skolassistent
Laila Stinnerbom, Vilhelmina norra, Fatmomakke sameförening, Renägare
Ingemar Söder, Vilhelmina sameslöjdförening
Mariana Åström, Fatmomakke sameförening

Syfte

Det finns fortfarande stora kunskapsluckor kring samisk forntid samtidigt som det finns stora icke-inventerade områden inom fjällvärlden. Syftet med kursen var att ge deltagarna en inblick i dokumentation av det etnologiska, historiska och arkeologiska kulturarvet samt att ge dem möjligheten att själva lära sig hitta, registrera och beskriva lämningar i landskapet.

Genom att öka intresset för den egna historien och förhistorien hoppas vi på att uppmuntra och därefter i ett nästa steg att det initieras dokumentationsinsatser av det materiella och immateriella kulturarvet från samebyarna och föreningarna.

Det är också mycket viktigt att bygga upp ett bra fungerande samarbete mellan Västerbottens museum, samebyarna och sameföreningarna i området för att i framtiden öka samarbetet kring fält- och dokumentationsinsatser i Sápmi.

Kursens innehåll och genomförande

Tillfälle 1: 9.-10 Augusti

Den teoretiska delen av kursen höll till på Saxnäsgården den 9.-10- augusti 2007. Under de två dagarna fick deltagarna en översiktlig inblick i samisk forntid, forskningshistorik, arkeologiskt och etnologiskt material samt om intervjuteknik.

Fig. 1. Deltagare vid fångstgrop i Marsliden.

Den första dagen ägnades i huvudsak åt arkeologi och samisk forntid med tre föredrag av Birgitta Fossum. Med det första föredraget "Forskningshistorisk översikt" fick deltagarna en översiktlig bild av forskning om samisk forntid och historia från slutet av 1800-talet fram till idag. Med denna bakgrund ville vi öka kunskapen om varför bilden av de samiska samhällena ser ut som den gör idag, men också visa förändringar. Vidare gavs en liten inblick i på vilket sätt arkeologi, etnologi och historia kan komplettera varandra i forskningen om det samiska samhället.

Det andra föredraget "Sápmi, en kulturhistorisk översikt" gav en översikt av samisk forntid från århundradena före Kristi födelse fram till 1600-talet utifrån dagens forskningsläge. Med detta föredraget fick deltagarna en bild av att det samiska samhället är under ständig förändring och där de kulturella uttrycken inte har varit de samma under de närmare 2000 åren som presenterades.

Under det sista föredraget "De arkeologiska lämningarna" presenterades de samiska kulturlämningar som deltagarna kunde förväntas finna i området. Det gavs också en översiktlig bild av tidigare dokumentationsinsatser inom Sápmi.

Under den andra dagen fick deltagarna veta mer om etnologiska insatser och insamlat material på Västerbottens museum och DAUM. Hillevi Wadensten presenterade museets etnologiska insatser samt delar av det material som finns i fotoarkivet och i textilsamlingarna. Deltagarna fick studera fotografier och titta på textilier som hade tagits med

Susanne Idivuoma presenterade DAUM's verksamhet och det material som finns i samlingarna. Därefter fick deltagarna lyssna på inspelningar gjorda av Israel Rounq, ett material som nu finns på DAUM.

Under sista delen av den andra dagen fick deltagarna själv prova på att utföra och spela in intervjuer genom att de intervjuade varandra.

Tillfälle 2: 13.-14. Augusti

Vid det andra tillfället besöktes samiska kulturmiljöer i närheten av Saxnäs och Marsfjället. Syftet var att deltagarna skulle få se lämningar som finns i området och lära sig känna igen dem i terrängen. Under den första dagen besöktes Thomasvallen och Spaunakullen där deltagarna bland annat fick se kåtatomter, odlingsytor, en renvall, hornhögar, bengömmor, härdar mm.

Under den andra dagen gick vi till ett fångstgropssystem vid Marsliden. Vi besökte också härdar och boplatsgropar i området. Vi besökte även en registrerad boplatz av stenålderskaraktär vid Kultsjöns strand, en kokgrop samt ett område där det har framkommit en rad fynd bland annat den kända Kultsjökrukan.

Tillfälle 3: 20.-21. Augusti

Vid det tredje tillfället skulle deltagarna själva få inventera efter förhistoriska lämningar. Inom områdena som valdes ut, fanns dels tips på lämningar samt tidigare registrerade lämningar så att möjligheten att hitta lämningar fanns. Under dessa dagar förevisade vi också hur man använde GPS.

Den första dagen var vi i vid Dalasjön, X om Vilhelmina i ett område där det fanns ett tips från Christer Westerdal's inventeringar 1978-1980 att det skulle finnas en grav. Området inventerades och deltagarna hittade lämningen, som eventuellt är en grav. Anläggningen bestod av hällar placerade mot ett stort stenblock, varav den ena hade rasat ned. Inga spår av ben eller näver var dock synliga. Anläggningen registrerades och beskrevs. Därefter besökte vi ett närliggande område med tidigare registrerade härdar. Här fick deltagarna själva söka lämningarna.

Fig. 2. Vilhelmina RAÄ 893.

Under den andra dagen åkte vi till ett område där det enligt uppgifter skulle finnas ett samiskt viste vid Volgsele (RAÄ 712, Vilhelmina sn). Redan under inventeringarna 1975 var vistet igenväxt men det fanns ändå visst hopp om att hitta anläggningen. Deltagarna hittade vad som kunde vara en härd, men det är osäkert huruvida anläggningen som så ny ut härrör från vistet. Inom området hittades dock spår efterskogsarbete, bland annat grunder efter kojor och en eldpall. Lämningarna registrerades och beskrevs.

Därefter besöktes ett område med boplatsvallar och fångstgropar vid Gråtanån som är känt sedan tidigare, här följde en diskussion kring lämningstyperna. Vi besökte också platsen för en björngrav som undersöktes och bort togs 1979.

Utvärdering

Kursens upplägg med 6 dagar fördelat på tre tillfällen fungerade mycket bra. Deltagarna fick en bra bakgrund och inblick i forskningsläget när det gäller samisk kultur och historia. De fick kunskap i hur de själva kan göra en insats både genom arkeologisk och etnologiska fältverksamhet, i att bevara det samiska kulturarvet till kommande generationer. Att få prova på den teknik som används i form av inspelningsutrustning och GPS gör också att det öppnas möjligheter att på ett enkelt sätt registrera och föra in informationen i befintliga databaser, t.ex. Sofie och FMIS.

Att fördela fältarbetet på två tillfällen gav möjligheten att visa en varierad bild av de fornlämningar som finns i det samiska kulturlandskapet. Det gav också deltagarna möjlighet att själv pröva på fältinventering.

Kursen blev väl mottagen av deltagarna och en grupp för dokumentationsverksamhet bildades. Den 27. september följdes kursen upp med en träff i Saxnäs där Jans Heinerud höll ett föredrag under titeln "Att spåra sin historia". Vid detta tillfälle diskuterades även framtiden och en uppföljning av kursen. Det bestämdes att medel skall sökas för både en fortsättningskurs och fortsatt dokumentationsverksamhet i området.

Administrativa uppgifter

Län, Kommun, Socken: Västerbotten, Vilhelmina kommun.

Uppdragsgivare: Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum i Jokkmokk

Uppdragsansvarig: Birgitta Fossum, Vbm

Föredragshållare: Birgitta Fossum, Hillevi Wadensten, Susanne Idivuoma

Fältarbetspersonal: Birgitta Fossum, Jans Heinerud, Berit Andersson, Vbm

Rapportansvarig: Birgitta Fossum, Vbm

Förberedelsearbete: 2 dv

Kursverksamhet: 11 dv

Restid: 3 dv

Rapport: 1 dv

Fotografier: Digitala bilder. Förvaras på Västerbottens museum.

Fynd: Tillvaratogs ej

Referenser

Fornminnesregistret i Västerbottens län

VÄSTERBOTTENS
MUSEUM

Box 3183, 903 04 Umeå
Telefon 090-17 18 00. Telefax 090-77 90 00.
info@vasterbottensmuseum.se
www.vasterbottensmuseum.se